

EESTI LOODUS

**Kuidas
nahkhiired
talvituvad?**

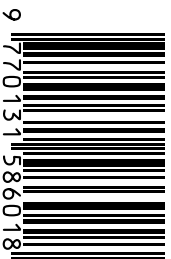

**AUL
ja teised
aasta
olendid**

**ROHELINE
HIIDKUPAR
aitab metsi kaitsta**

**Männi perekond on suur ja kirju
Lendorav vajab endiselt kaitset
Keldriöölane magab talveund**

ISSN 0131-5862 (trükitis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

9 770131 586018

74. aastakäik Nr 1, jaanuar 2023

www.eestiloodus.ee

- 2 **Toimetaja veerg:** Toomas Kukk
- 3 **Sõnumid**
- 12 **EL küsib:** vastavad Taimi Paljak ja Helen Akenpärg
- 14 **Kuu looduses:** Talujad ja talikülalised. Piret Pappel
- 16 **Arktilised merelinnud**
- 18 **2023. aasta lind on aul**
- 20 **Aasta linnu auli heaolu oleneb palju Läänemere seisundist**
Leho Luigujõe artiklist saab teada auli seisundi muutusi, näiteks meretuulepargid ja aulide talvitamine ei sobi kokku
- 26 **Aasta puu: Männi perekond on väga suur ja kirju**
 Ivar Sibul tutvustab mändide perekonda: üle sadakonna teadaoleva männiliigi on levinud peamiselt Euraasias ja Põhja-Ameerikas
- 34 **Aasta puu: Männi mitu nime**
 Karl Pajusalu annab ülevaate põhiliste männinimetuste, nagu *pedajas* ja *hong*, tekkepõhjustest ja piirkondlikust levikust
- 38 **Aasta muld: Tänavusel aasta mullal on ülekaalus tootlikud palu- ja laanemetsad ning väheviljakad põllud**
 Raimo Kölli ja Tõnu Tõnutare jagavad teadmisi leetunud muldade mitmetest eripäradest põllu- ja metsamaadel
- 44 **Aasta sammal: Ühejalgne mehike metsa sees, roheline pugu punnis ees: roheline hiidkupar**
 Nele Ingerpuu, Piret Lõhmus ja Kai Vellak kirjutavad erilisest samblaliigist, keda võib leida vanadest metsadest ja sedagi vaid hoolikalt otsides
- 48 **Tänavuse aasta loom lendorav on endiselt ohus**
 Uudo Timm ja Liisa Rennel nendivad, et kuigi lendorava arvukus on vahepeal veidi suurenenud, pole teda ohustavad tegurid kuhugi kadunud
- 52 **Aasta liblikas: Keldriöölane magab talveund**

Allan Selin kirjeldab selle aasta värvikat ja omapärase bioloogiaga liblikaliiki: valmikute eluiga jõuab liblikate seas erandlikult kahe aastani

- 54 **Tegutse teadlikult: Miks talvel alustada linnuvaatlusti?**
 Martin Tikk veenab lugejat juba talvel haarama binokli ja linnumääraraja ning õue minema: lindude õppimist on lihtsam alustada siis, kui liike on vähe
- 56 **Intervjuu: Alar Läänelaid: Eestis dateeritud vanim puit on 900-aastane.** Dendrokronoloog Alar Läänelaid vestelnud Toomas Kukki
- 62 **Mis liigid meil põhiliselt talvituvad ja kus neid kohata võime?**
 Rauno Kalda annab juhiseid, kuidas vaadelda, määrata ja vähem häirida talvituvaid nahkhiiri
- 64 **Poster: Eesti Looduse fotovõistluse loomafoto peaauhind noorte kategoorias; Evalotta Začek**
- 66 **Üks Eesti paigake: Külaskäik Esna kabelisse: söaka mõisaproua pärandus**
 Juhani Püttsepp käis von Grünewaldtide perekonnarahulas Järvemaal: mõtlik teekond kohta, mida on peetud ka looduslikuks pühapaigaks
- 68 **Sada rida Eesti loodusest: Sissevaade. Mati Rahu**
- 70 **Abiks õpetajale: Kultuursed rakud Mis on rakkude koekultuur?**
 Lilian Kadaja-Saarepuu ja Sulev Kuuse selgitavad rakkude koekultuuride olemust, vajalikkust ja sellega seotud mõistestikku
- 74 **In memoriam: Liblikauuriija Kari Nupponeni viimane ekspeditsioon**
 15. jaanuar 1962 – 2. detsember 2021
- 78 **Mikroskoop**
- 79 **Ristsõna**
- 80 **Ajalugu, sünnipäevad**

Foto: Ivar Sibul

Foto: Meelis Kalev

Foto: Uku Paal

Foto: Rauno Kalda

Uus aasta ongi alati uus

Aasta esimeses numbris jätkame tavapäraselt uue aasta looduskangelaste tutvustamist. 1995. aastast alates on valitud aasta lindu, 1996 tuli juurde aasta puu ning tasapisi on aasta olendite hulka lisandunud aasta liblikas, sammal, kala ja mõni teinegi, samuti aasta muld. Mõni valitakse vahetult aasta lõpul, nii et näiteks aasta kala selgub alles uuel aastal.

Aasta puu valimine on jäänud Eesti Looduse toimetuse hooleks. Küllap paljud meediaväljaannete toimetajad tõdeavad toimetaja haugi mälu: mis trükki või eetrisse saadetud, see meelest. Uue aasta puu on harilik mänd, aga tänavust aasta puud valides paku ti nii toimetuses kui ka autoritel kuuske. Eks ta oleks päevakajaline näiteks kuusikute raiumise, kuusekooreüraski ja teistelgi põhjustel. Aga vaadates aasta puude tabelit – kuusk oli aasta puu alles kaks aastat tagasi! Mälu on ikka petlik.

Uue aasta olendid on ka looduseuurijale väga huvitavad. Tutvustame neid põhjalikumalt aasta jooksul korduvalt. Näiteks aasta orhidee valge tolmpa õitseb mai-juuni vahetusel ning kindlasti tasub sellele põhiliselt läänesaartel levinud käpalisele just siis osutada suuremat tähelepanu. Kivipuravikku võime aga leida suve teisel poolel ja sügisel – jällegi hea aeg kivipuravikku ja sarnaseid liike suuremaks kiita.

Tegutsemisjuhendis soovitame huvilistel alustada linnuvaatlusi kohe talvel, kui liike on vähe ning neid seetõttu lihtsam tundma õppida. Muidugi oleks tore talvel vaadelda ka

aasta lindu auli, ent avamerel talvitava linnu nägemiseks on vaja vaatlustorusid ja rohkem kogemusi, mistõttu anname klassikalise soovitusena alustada aialindudest. Lindude toitmise eest ei tasu üle pingutada, kuid loodushuvi äratajana on linnusöögimaja pidada kindlasti tänu väärt.

Seekordne intervjuu dendrokronoloog Alar Läänelaiuga annab lugejale aimu puude aastarõngaste ja vana puidu tähtsusest. Pealtnäha mõtetu, ajale jalgu jäänud ait võib osutada iidseks ja väärtuslikuks. Paraku kipub vanade majade ja aedade uut omanikel esimene soov olema paljustki vanast vabaneda. Kui kavatsete vanu hooneid lammutada või ka vanu viljapuid maha saagida, tasub kõigepealt asjatundjatega nõu pidada: võib-olla kaoks nii mõnigi väärtus, mille üle uus omanik võiks hiljem hoopis uhke olla. Vana võib olla uuest väärtuslikum.

Uus aasta tuleb ka ajakirjale Eesti Loodus uut moodi. Eesti Looduse väljaandmine on olnud keskkonnanvesteeringute keskuse ja keskkonnaministeriumi kui kaubamärgi omaniku plaanidest ning edaspidi ilmub kuus numbrit Eesti Loodust aastas. Numbrimaht jääb samasuguseks kui mullu. Kitsamaid aegu mäletame varasematestki aegadest: enne sõda ilmus vaid viis numbrit ning 1958–1966 kuus numbrit aastas. Rasked aastad saavad aga mööda ja siis naasevad ka paremad ajad.

Foto: Ott Luik

EESTI LOODUS

74. aastakäik Nr 1, jaanuar 2023

Toimetuse address:Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.eePeatoimetaja **Toomas Kukk**

742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**

5661 0851, juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**

521 8771, katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**

piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**

monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**

raul@www.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Rävala pst 10, 15042 Tallinn, 610 4105

www.loodusajakiri.ee

www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht, reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.eeTurundusjuht: **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee**Tellimine:** www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub keskkonnanvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2023

Trükitoode
4041 0820

Trükitud trükikojas Printall

